

Lausunto

16.06.2017

Asia: SMDno-2015-1509; SM047:00/2015

Ehdotus siviilitiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi; työryhmän mietintö 8/2017

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

EK pitää perusteltuna tiedustelun saattamista sääntelyn piiriin Suomessa. Tiedustelutoiminnasta ja sen suhteesta muihin yhteiskunnan toimintoihin on tarpeen säätää selkeästi lailla.

Suomessa ei ole aiemmin säädetty tiedustelutoiminnasta, vaan kansallista turvallisuutta koskevia uhkia on lähestytty rikostorjunnan sekä rikosten paljastamisen ja estämisen näkökulmasta. Suomalaisilla viranomaisilla tulee olla selkeä valtuutus käyttää tarpeellisia ja oikeasuhtaisia keinoja myös digitaalisessa ympäristössä. Samaan aikaan on varmistettava, etteivät viranomaisten toimivaltuudet heikennä yritysten kilpailukykyä ja toimintamahdollisuuksia. EK katsoo, että tiedustelusta säädettäessä on arvioitava erittäin huolellisesti minkälaiset toimivaltuudet mahdollistavat tuloksekkaan tiedustelutoiminnan, ja toisaalta millä mekanismeilla ja rajoituksilla tiedustelutoiminnan toteuttamista yhteiskunnassa kontrolloidaan ja valvotaan. EK pitää tärkeänä, että tiedustelua koskevassa lainsäädännössä viranomaisten toimivaltuudet, niiden käytön valvonta, yksilöiden perusoikeudet ja elinkeinopoliittiset kysymykset ovat tasapainossa.

Elinkeinoelämän asiantuntijaedustus on ollut mukana siviilitiedustelulainsäädännön valmistelussa ja elinkeinoelämän intressejä koskevia kysymyksiä on käsitelty valmistelutyön aikana. Suomen kannalta on tärkeää, että elinkeinopoliittiset kysymykset huomioidaan tiedustelua koskevassa sääntelyssä tarkasti, sillä kansainvälisessä kilpailussa investoinnit hakeutuvat vakaaseen ja ennustettavaan ympäristöön. Lainsäädännön on siksi tarpeen olla selkeää, tarkkarajaista ja ennustettavaa, eikä sen tule horjuttaa kansalaisten tai yritysten luottamusta digitaaliseen ympäristöön ja sen luomiin mahdollisuuksiin.

Yleisiä huomioita

Siviilitiedustelulakityöryhmän mietinnössä esitetään siviilitiedustelutoimivaltuuksista säädettäväksi poliisilakiin lisättävällä uudella 5 a luvulla sekä tietoliikennetiedustelusta siviilitiedustelussa annetulla lailla. Elinkeinoelämän kannalta on tärkeää, että siviilitiedustelun kohteet määritellään yksityiskohtaisesti ja ne on muodostettu yhteiskunnan tarpeiden kannalta perustellusti. Ehdotuksen yksityiskohtaisissa perusteluissa siviilitiedustelun kohteita on käyty läpi ja selkeytetty varsin onnistuneesti mitä kansallista turvallisuutta vakavasti uhkaavalla toiminnalla laissa käytännössä tarkoitettaisiin.

EK pitää hyvänä, että tiedusteluviranomaisten toimivaltuudet ja niiden käyttämiseen liittyvä päätöksenteko on määritelty avoimesti ja yksityiskohtaisesti. Tiedustelumenetelmät ovat pääosin jo aiemmin rikostorjunnassa ja -tutkinnassa käytettyjä keinoja ja ne vaikuttavat kattavilta esitetyt tarpeet huomioiden. Tiedusteluympäristössä joidenkin toimivaltuuksien käytölle on kuitenkin perusteltua asettaa rajoitteita, joita myös jatkovalmistelutyössä on vielä tarpeen tarkentaa.

Yksityisyydensuojaan liittyvät kysymykset ovat olleet keskeisessä roolissa tiedustelusta säädettäessä. Tämä on korostunut erityisesti viestinnän luottamuksellisuuteen liittyvien tiedonhankintavaltuuksien arvioinnissa. EK pitää hyvänä, että mietinnössä yksityisyyden suojaan liittyviä kysymyksiä on arvioitu kattavasti ja kansainvälisesti vertaillen.

Mietinnössä esitetään säädettäväksi laki tietoliikennetiedustelusta siviilitiedustelussa. Sotilastiedustelua koskevassa mietinnössä tietoliikennetiedustelusta säädetään omassa luvussaan. EK esittää jatkovalmistelussa huolellisesti pohdittavaksi onko tarpeen yhdistää sotilas- ja siviilitiedustelun tietoliikennetiedustelua koskevat lainkohdat yhdeksi tietoliikennetiedustelua koskevaksi laiksi. Erillistä lakia puoltaisivat sääntelyn selkeys sekä viranomaisten toiminnan valvonnan tehokas järjestäminen.

Kansantaloudelliset ja yritysvaikutukset

EK haluaa korostaa, että sääntely ei saa aiheuttaa Suomessa toimiville yrityksille kustannuksia tai velvoitteita, joilla olisi heikentävä vaikutus yritysten toimintaympäristöön ja -edellytyksiin kilpailijamaihin nähden. EK pitää hyvänä, että ehdotuksessa Suomen kansantaloudelliset intressit tulkitaan osaksi kansallista turvallisuutta ja niihin kohdistuvista uhista voidaan hankkia tietoa. Mietinnössä on arvioitu lainsäädäntömuutoksen kansantaloudellisia ja yritysten toimintaan kohdistuvia vaikutuksia varsin yleisellä tasolla. Lainsäädännön välillisten vaikutusten arviointi on todettu haastavaksi. Elinkeinoelämä on tuonut valmisteluvaiheessa esiin näkökulmansa vaikutusten arvioinnissa. Myös mahdollisten haitallisten seurausten havaitsemiseen on ollut tarpeen kiinnittää huomiota, jotta niiden olemassaolo ja vaikuttavuus voitaisiin arvioida mahdollisimman kattavasti.

EK korostaa, että hyvällä yritysalaisuuden suojalla on huomattava merkitys yritysten toimintaedellytyksille. Tiedusteluviranomaisen tiedonsaantia yksityiseltä yhteisöltä koskevissa tapauksissa tiedonsaantioikeuksia on siksi ollut perusteltua rajata poliisin käyttämiin valtuuksiin nähden. EK painottaa, että tiedusteluviranomaisten tulisi suhtautua yrityssalaisuuksia koskevien tietojen luovuttamiseen kansainvälisessä yhteistyössä erittäin pidättyvästi ja asiaa tulisi jatkovalmistelussa vielä tarkentaa.

Mietinnössä on arvioitu esityksen vaikutuksia tutkimus- ja kehitystoimintaan sekä uuden yritystoiminnan syntyyn. EK katsoo, että tiedustelutoiminnan tehokkaassa toteutuksessa tullaan tarvitsemaan yksityisen sektorin osaamista. Tämä korostuu turvallisten teknologiahankintojen ja palvelutuotannon mahdollisuuksissa sekä omavaraisuuden ja siihen liittyvien huoltovarmuuskysymysten huomioinnissa. EK korostaa, että lainsäädännön tulee mahdollistaa yrityksille palveluiden ja teknisten ratkaisuiden tuottaminen tiedusteluviranomaisten tarpeisiin esimerkiksi erilaisia kumppanuusmalleja hyödyntämällä.

EK korostaa, että lainsäädännön tulee edistää mahdollisuuksia yrityksiin kohdistuvien haitallisten toimien tunnistamiseen ja ehkäisemiseen. Tämä edellyttää uhkia koskevien tietojen luovuttamismahdollisuutta yritysten suuntaan. EK esittää, että viranomaisen mahdollisuus uhkia koskevien tietojen luovuttamiseen yksityiselle yhteisöille kirjataan selkeästi myös poliisilain 5 a lukuun.

EK muistuttaa, että lainsäädännön läpinäkyvyyden ja sen valvonnan toimivuuden varmistamiseksi yrityksillä tulisi halutessaan olla laillinen mahdollisuus raportointiin velvoitteistaan. Tiedot eivät sinällään paljastaisi tiedusteluviranomaisten salassa pidettäviä tietoja, vaan koskisivat esimerkiksi pyyntöjen lukumäärää sekä tietoa siitä, mitä yritys on pyynnöille tehnyt. Raportointimahdollisuus vastaisi jo kansainvälisesti sovellettavia toimintamalleja. Samoin olisi perusteltua, että vastaavaa raportointitapaa sovellettaisiin viranomaisen oman toiminnan valvonnan yhteydessä.

Yritysten velvoitteet ja kustannukset

EK korostaa, että mikäli yrityksille asetetaan laissa erilaisia avustamisvelvoitteita, niiden tulee olla oikeasuhtaisia ja selkeitä. EK katsoo, että jatkovalmistelussa olisi vielä tarpeen tarkentaa ja selkeyttää yrityksille asetettavien velvoitteiden sisältöä. EK myös muistuttaa, että avustamisvelvollisille, kuten teleyrityksille, tulee aiheutumaan lainsäädännön seurauksena suoria kustannuksia. Samoin on mahdollista, että joidenkin tiedonhankintamenetelmien käyttäminen voi epäonnistuessaan johtaa vahinkoihin tai laatupoikkeamiin. EK pitää hyvänä, että joidenkin tiedonhankintakeinojen osalta kustannuksia korvataan, mutta katsoo, että yrityksille aiheutuvien kustannusten ja vahinkojen korvaamisesta tulisi säätää laissa selkeästi ja ne tulisi korvata yrityksille täysimääräisesti. Kustannusten korvaaminen on myös perusteltua, jotta tiedustelumenetelmien käytön aito kustannusvastaavuus kannustaisi viranomaisia toimivaltuuksien tuloksekkaaseen

käyttämiseen sekä kehittämään jatkuvasti entistä sujuvampia menetelmiä ja tehokkaampaa teknologiaa.

Jatkovalmistelu ja lainsäädännön seuranta

EK pitää hyvänä, että elinkeinoelämällä on ollut mahdollisuus osallistua Suomen kannalta tärkeän sääntelykokonaisuuden valmisteluun. Tiedustelua koskevan lainsäädännön toimivuuden ja vaikutusten seuranta myös tulevaisuudessa on tärkeää. Erityisesti lainsäädännön kansantaloudellisten ja yritysvaikutusten seurantaan on tarpeen panostaa. Tällöin keskeisten sidosryhmien näkemysten huomioiminen ja osaamisen hyödyntäminen tarjoavat mahdollisuuksia toiminnan kehittämiseen.

EK toimittaa koostetut yksityiskohtaiset säännös- ja toimialakohtaiset havainnot erillisellä liitteellä ja on osaltaan valmis olemaan mukana lainsäädännön jatkovalmistelussa.

Susi Mika
Elinkeinoelämän keskusliitto EK